

darulfunun ilahiyat

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Open Access

Zeyl Geleneği Çerçevesinde Kaleme Alınmış Bir Tarikat Silsilenâmesi: *Silsile-i Meşâyih-i Tarîk-i Halvetiyye*'nin Müelliflerine Dair Tespitler

A Silsilanâma of the Khalwati Order in the Context of the Zeyl Tradition: New Observations on the Authorship of *Silsile-i Meşâyikh-i Tarîq-i Khalwatiyya*

Zehra Şahin ^{1,2}

¹ İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul, Türkiye

² İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi

Öz

Hem düşünce sistemi hem de pratikleriyle İslâm medeniyetine yön veren tasavvuf geleneği, sahip olduğu dünya görüşü doğrultusunda ortaya koyduğu eserlerle Türk-İslâm kültürüne önemli katkılarda bulunmuştur. Bu katkılardan biri de tasavvufî mirasın yazılı kültürdeki önemli belgelerinden biri olan *silsilenâmeler*dir. Tarikat şeyhlerinin silsilelerini genellikle Hz. Peygamber'e dayandırarak ortaya koyan ve manzum ya da mensur biçimde kaleme alınabilen bu eserler, tasavvuf edebiyatı ve tarihine dair kayda değer bilgiler sunan önemli kaynaklar arasında yer almaktadır. Çalışmamıza konu olan *Silsile-i Meşâyih-i Tarîk-i Halvetiyye* adlı silsilenâme de bu türün dikkate değer örneklerinden biridir. Halvetî şeyhlerinin silsilesini veren mesnevî formundaki bu eserin müellifinin kim olduğuna dair gerek lisansüstü tezlerinde gerekse diğer akademik çalışmalarda birbirinden farklı tespit ve görüşler ileri sürülmüştür. Ancak tarafımızca yürütülen ayrı bir araştırmada, eserin farklı nüshalarının da tespit edilmesiyle, bu metnin Halvetî şeyhlerince bir zeyl geleneği çerçevesinde kaleme alındığı ve her bir şeyhin kendi döneminde esere eklemelerde bulunarak metni zenginleştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen nüshalar üzerinden yapılan değerlendirmeler, eserin ilk olarak Şemseddîn-i Sivâsî tarafından yazıldığını, daha sonraki dönemlerde Abdülmecîd-i Sivâsî, Abdülehad-ı Nûrî ve Şeyh Abdülbâkî tarafından genişletilerek devam ettirildiğini göstermektedir.

Abstract

The Sufi tradition, which has influenced Islamic civilization on both intellectual and practical levels, has significantly contributed to Turkish-Islamic culture through a corpus of works reflecting its worldview. One of these contributions is *silsilanâmas* (genealogies), which constitute some of the most important written documents of the Sufi heritage. Composed in either verse or prose, these works trace the spiritual lineages of Sufi shaykhs back to the Prophet Muhammad, constituting valuable sources for the study of Sufi literature and history. The silsilanâma entitled *Silsile-i Meşâyikh-i Tarîq-i Khalwatiyya*, which forms the subject of this study, represents a notable example of this genre. Composed in the mathnawi form, this work delineates the spiritual genealogy of the Khalwati shaykhs.

“ Atıf | Citation: Şahin, Zehra. “A Silsilanâma of the Khalwati Order in the Context of the Zeyl Tradition: New Observations on the Authorship of *Silsile-i Meşâyikh-i Tarîq-i Khalwatiyya*”, *darulfunun ilahiyat* 37/1:318-341 <https://doi.org/10.26650/di.2026.37.1.1864248>

© This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© 2026. Şahin, Z.

✉ Sorumlu Yazar | Corresponding author: Zehra Şahin zehra.sahin@izu.edu.tr

Its authorship, however, has been a matter of debate in dissertations and other academic studies. Based on a separate and comprehensive investigation that identified additional manuscript copies, this study concludes that the text was produced within the framework of a zeyl (supplementary) tradition among Khalwati shaykhs, whereby each shaykh expanded and enriched the work in his own period. An examination of the extant manuscripts demonstrates that the work was initially authored by Shams al-Dīn Sīvāsī and subsequently extended by 'Abd al-Majīd Sīvāsī, 'Abd al-Aḥad Nūrī Sīvāsī, and Shaykh 'Abd al-Bāqī.

Anahtar Kelimeler Tasavvuf edebiyatı, Tarikat, Halvetiyye, Silsilenâme, Meşâyih silsilesi

Keywords Sufi literature, Sufi order, Khalwatiyya, Silsilânâma, Spiritual lineage of shaykhs

Extended Summary

The Sufi tradition, which has influenced Islamic civilization on both intellectual and practical levels, has significantly contributed to Turkish-Islamic culture through a corpus of works reflecting its worldview. One of these contributions is silsilenâmas (genealogies), which constitute some of the most important written documents of the Sufi heritage. Derived from Arabic and literally meaning “chain” or “link,” the term silsila refers to a line of transmission or succession. In Sufi contexts, it denotes a genealogy that records the continuity of spiritual authority, whether through the transmission of religious training (khilāfa), affiliation with a particular master and Sufi order (ṭarīqa), or, in some cases, biological lineage. The written form of this genealogy, known as the silsilenâma, may appear in various formats, including tabulated lists, diagrammatic genealogical trees, prose narratives, or poetic compositions.

Beyond their documentary function, silsilenâmas play a key role in shaping spiritual identity and institutional legitimacy within Sufi traditions. Composed in either verse or prose, these works trace the spiritual lineages of Sufi shaykhs back to the Prophet Muhammad, thereby affirming both historical continuity and spiritual authority, even though such lineages may have undergone modification over time. In this respect, silsilenâmas function not only as records of succession but also as frameworks through which individual Sufis are situated within a broader spiritual tradition and network, making them valuable sources for the study of Sufi literature and history.

The silsilenâma entitled *Silsile-i Meşâyikh-i Ṭarīq-i Khalwatiyya*, which forms the subject of the present study, is a noteworthy example of silsilenâma literature associated with the Khalwati order. Written in the mathnawi form, it articulates the spiritual genealogy of Khalwati shaykhs in a poetic structure, combining devotional expression with the documentation of spiritual succession. However, the silsilenâma in question presents a notable problem in the existing literature. This problem arises from the fact that the silsila exhibits considerable variation across different manuscript copies in terms of both the content and the number of couplets. Pronounced discrepancies are observed among the manuscripts, particularly in the final sections, where both the couplets and the names of the shaykhs mentioned differ from one copy to another. These variations have led to ambiguities concerning the process of the text's formation and its textual integrity, and have consequently given rise to debates about the authorship of the silsilenâma. As explained in this study, the underlying cause of this complexity lies in the decisive influence of the zeyl (supplementary) tradition, which was widely practiced in classical Turkish literature.

In its literal sense, zeyl denotes continuation, addition, or attachment to an existing work. As a literary term, it refers to a supplementary section written subsequently in order to complete,

update, or expand an earlier text. As the accumulation of biographical knowledge increased over time, additional zeyls were appended to works that provided information on various groups, most notably poets and saints. In this context, it becomes evident that the *Silsile-i Meşâyikh-i Tarîq-i Khalwatiyya* was expanded and restructured over time through successive additions by different authors, resulting in updated and enriched versions of the text. A comparison of the manuscripts examined in this study demonstrates that while the opening sections of the text largely coincide, variations become especially pronounced in the final parts of the silsila.

When the silsila manuscripts examined in this study are approached from a holistic perspective, it becomes clear that the silsilenâma in question is not a fixed text authored by a single individual. Rather, it underwent a process of transformation over time, passing through three distinct phases. In this respect, the text may be said to exist in three principal forms: the first represents the core nucleus of the silsila composed by Shams al-Dîn Sîvâsî; the second corresponds to the expanded structure produced through the additions of 'Abd al-Majîd Sîvâsî; and the third, currently regarded as the final form, reflects the version created by 'Abd al-Aḥad Nûrî Sîvâsî through further additions accompanied by a dated textual insertion.

As the initial author, Shams al-Dîn Sîvâsî employed expressions of humility in accordance with the norms of the Sufi tradition at the point where the silsila reached him, and concluded the text with couplets of a supplicatory nature. 'Abd al-Majîd Sîvâsî, who followed him, removed these humility-centered expressions pertaining to his shaykh Shams al-Dîn Sîvâsî and replaced them with verses of reverence and praise; however, at the point where the silsila reached himself, he continued to refer to his own position in a modest tone. 'Abd al-Aḥad Nûrî Sîvâsî adopted a similar approach: he revised the humility-oriented expressions concerning the two preceding shaykhs, Shams al-Dîn Sîvâsî and 'Abd al-Majîd Sîvâsî, employing instead a language that foregrounded and exalted them, while preserving an emphasis on humility in reference to himself. This text, composed by 'Abd al-Aḥad Nûrî Sîvâsî and provided with a date (1049/1639–40), represents the final stage attained by the silsilenâma.

For this reason, the existence of different published forms of the text in academic studies should not be explained solely on the basis of scribal variation. Rather, it must be acknowledged that the silsilenâma constitutes a textual tradition that was repeatedly reproduced and expanded by different authors over the course of its historical development. Any manuscripts identified in the future should likewise be evaluated in light of the three principal forms established in this study. Accordingly, through comparative analysis, it should be determined whether such manuscripts reflect one of the existing versions of the text or represent a new contribution added at a later stage in the formation of the silsila.

Giriş¹

Silsile sözcüğü, Arapça *selsele* fiilinden türetilmiş olup “zincir, bağ, şecere” gibi anlamlar taşır. Farsça *nâme* ile birleştiğinde ise bir soy, nesil veya hiyerarşik ilişkinin yazılı kaydını ifade eden *silsilenâme* terimi ortaya çıkar. Peygamberler, hanedanlar, hattatlar gibi farklı alanlarda silsilenâme adıyla düzenlenmiş pek çok örnek bulunmaktadır. Tasavvuf literatüründe ise silsilenâme, bir tarikatın şeyhinden başlayıp pîrine, oradan da silsile hâlinde Hz. Peygamber’e kadar uzandığına inanılan bağlılık zincirini gösteren yazılı bir belge niteliğindedir. Bu belgeler kitap, liste veya cetvel şeklinde hazırlanır; ayrıca kaynaklarda şecere, tomar ya da ensâb adlarıyla da anılır.²

Tasavvuf kültüründe şeyh veya mürşitler, kendi usulünü devam ettirmeye ehil gördüğü, irşat mertebesine gelmiş mürid veya muhiplerinden birine irşat izni verir. İlk zamanlarda sözlü ve sembollere bağlı olarak verilen bu izinlerin yazılı şekline tarikat icazeti yanında hilâfetnâme de denir.³ Tarikatlarda icazet sahibi mürşitler, bir silsile oluşturarak bu mânevî zinciri kesintisiz bir şekilde gelecek kuşaklara aktarmışlardır.⁴ Birbirine icazet veren şeyhlerin isimlerini ihtiva eden meşâyih silsilenâmeleri de tarikatla, bir önceki şeyhten aldığı icazetle ve onun vefatıyla birlikte postnişîn olmuş şeyhlerin sıralı listesini ifade etmektedir.⁵

Meşâyih silsilelerinin ortaya çıkışı ve bu türün özellikleriyle ilgili olarak, Mustafa Özkat’ın “Türk Edebiyatında Manzum Meşâyih Silsilenâmeleri (Tasavvufî Silsilenâmeler- Tarikat Silsilenâmeleri)” başlıklı makalesinde şu hususlar belirtilmektedir: Köken itibarıyla hadis ilmindeki isnat geleneğiyle ilişkilendirilen meşâyih silsilenâmelerinin ortaya çıkışı, tarikatların oluşmaya başladığı 12-13. yüzyıldan sonraki dönemlere rastlar. Başlangıçta sözlü aktarım yoluyla muhafaza edilen silsilelerin, zamanla

1 Silsilenâmelerin genel tanımı ve mahiyetinin ele alındığı bu bölümde yer alan bilgiler, TDV İslâm Ansiklopedisi “Silsile” maddesi ile Mustafa Özkat’ın konuyla ilgili makalesinden derlenerek hazırlanmıştır. Bkz. Necdet Tosun, “Silsile”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2009), 37/206-207; Mustafa Özkat, “Türk Edebiyatında Manzum Meşâyih Silsilenâmeleri (Tasavvufî Silsilenâmeler – Tarikat Silsilenâmeleri)”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 28/28 (31 Aralık 2022), 491-555.

2 Muhiddin Usta, *Tabibzâde Mehmed Şükrî Efendi ve Silsilenâme-i Süfiyye isimli Eseri* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 10.

3 Cemil Akpınar, “İcâzet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2000), 21/397.

4 Özkat, “Türk Edebiyatında Manzum Meşâyih Silsilenâmeleri”, 493.

5 Özkat, “Türk Edebiyatında Manzum Meşâyih Silsilenâmeleri”, 493.

yazıya geçirilerek kalıcı hâle getirildiği anlaşılmaktadır. Aynı dönemlerde, İslâmî ilimlerde ehliyet ve yetkinliği belgeleyen icazet uygulamasına paralel biçimde, tarikat çevrelerinde de şeyhlik ve irşat yetkisini gösteren icazetnâmelerin verilmeye başlandığı görülmektedir. Her ne kadar genel bir adlandırmayla “silsilenâme” başlığı altında toplanmış olsalar da bu metinlerin içerik, yapı ve anlatım biçimi bakımından önemli farklılıklar gösterdiği dikkat çekmektedir. Bazı silsilenâmelerde şeyhler arasındaki irtibat, isimlerin daire ya da madalyon biçimindeki bölümlere yazılması ve oklar ya da çizgilerle birbirine bağlanması yoluyla şematik olarak sunulurken; bazı örneklerde menâkıbnâme veya hâl tercümesi tarzında daha anlatı ağırlıklı bir yol tercih edilmiştir. Bunun yanı sıra yalnızca tek bir tarikatın silsilesini ele alan metinler bulunduğu gibi, birden fazla tarikata mensup meşâyih bir arada değerlendiren silsilenâmeler de mevcuttur. Biçimsel açıdan bakıldığında ise bu eserlerin bir kısmının kitap ya da risâle düzeninde kaleme alındığı, bir kısmının ise tomar adı verilen rulo hâlindeki kâğıtlara kaydedildiği görülmektedir.⁶

Silsilenâmeler ya da tomarlar esasen sadece bir isim kaydı olmayıp ilgili tarikatın irşat ehliyeti ve mânevî meşruiyetini belgelendiren birer vesikadırlar. Zira kendisine biat edilen mürşid-i kâminden Hz. Peygamber’e kadar olan mânevî zinciri belgeleyen bu metinler sayesinde, bir tarikatın teşekkül sürecini, mânevî soy bağlarını ve irşat geleneğini anlamak mümkündür. Bununla birlikte silsilede yer alan isimler, tasavvuf coğrafyasının nasıl yayıldığını da gösterir. Dolayısıyla silsilenâmeler, yalnızca bir tarikatın mânevî silsilesini belgeleyen metinler olmakla kalmaz; aynı zamanda tasavvufun tarihî gelişimini, coğrafi yayılımını ve kültürel etkileşim alanlarını da ortaya koyan önemli kaynaklar hâline gelir.

Tasavvuf erbâbı içinde liyakati belgelemek, sahtekarlığı önlemek ve postnişîn olan kişinin köklü bir tasavvuf mirasının halefi olduğunu vurgulamak amaçlarını taşıyan silsilenâmeler, zamanla bir gelenek hâline gelerek hem manzum hem mensur olarak kaleme alınan birçok silsilenâme örneğini meydana getirmiştir. Sayıları oldukça fazla olan ve hatta bazıları menâkıbnâme özelliği gösteren mensur silsilenâmelerin yanı sıra çoğunlukla kaside ve mesnevî nazım şekilleriyle yazılan manzum silsilenâmeler

6 Özkat, “Türk Edebiyatında Manzum Meşâyih Silsilenâmeleri”, 497.

de mevcuttur.⁷ Mustafa Özkat, adı geçen makalesinin sonuç kısmında, yazma eser kütüphanelerine ait kataloglar ile biyografik eserlerin taranması neticesinde tespit ettiği silsilenâmelerden hareketle manzum silsilenâmeler hakkında özetle şu tespitlerde bulunmuştur:

Şairleri tarikat ehli olan ve çoğunlukla Halvetiyye ile Nakşibendiyye tarikatlarına mensup şeyhlerin konu edildiği manzum silsilenâmelerin bir bölümü şairlerin divanlarında, bir bölümü ise şiir mecmualarında yer almaktadır. Manzum meşâyih silsilenâmelerinin 17. yüzyılın başlarından 20. yüzyıla kadar geçen süreçte sayıca arttığı görülmektedir. Bu eserlerde genellikle kaside ve mesnevî nazım şekilleri tercih edilmiş, aruz vezni kullanılmış, az sayıda örnekte ise hece ölçüsüne yer verilmiştir. Çoğunlukla Hz. Peygamber'den başlayarak eserin yazıldığı döneme kadar ilerleyen bir silsile düzeni izlenmiştir. Didaktik nitelikte olan bu manzumelerde sanat gayesi güdülmeden nazım tekniği kullanılmış, dilde Arapça ve Farsça kelime ve tamlamalara yoğun biçimde yer verilmiştir. Bu durumun, söz konusu eserleri kaleme alan şairlerin eğitim düzeylerine işaret ettiği belirtilmektedir. Az sayıda şairin ise silsilenâmelerini *muvaşşah*, *elifnâme*, *devriyye* ve *şefâatnâme* gibi farklı türlerle birleştirdiği tespit edilmiştir.⁸

Silsilenâmeler tasavvuf kültürünün yazılı hafızasını oluşturan belgeler olmanın yanı sıra, farklı türlerle birleşen yapıları ve manzum örneklerinin çokluğu sebebiyle edebiyat tarihi açısından da dikkate değer bir türdür. Bu çalışmada, manzum silsilenâme türünün Halvetiyye tarikatı bünyesinde ortaya konmuş çok sayıdaki örneklerinden biri ele alınacaktır. Geniş bir coğrafyaya yayılan, farklı toplumsal tabakalarda karşılık bulan ve birçok kola ayrılarak Osmanlı kültür ve düşünce hayatında derin izler bırakan Halvetiyye tarikatı, bu yaygınlık ve çeşitliliğin bir sonucu olarak zengin bir silsilenâme geleneği oluşturmuştur.⁹ Çalışmamıza konu olan *Silsile-i Meşâyih-i Tarîk-i Halvetiyye* adlı mesnevî de bu geleneğin örneklerinden biridir.

7 Özkat, "Türk Edebiyatında Manzum Meşâyih Silsilenâmeleri", 498.

8 Özkat, "Türk Edebiyatında Manzum Meşâyih Silsilenâmeleri", 545-546.

9 Silsilenâme örneklerini topluca ele alan ve bu metinleri listeleyen çeşitli çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalardaki listelerde yer alan silsilenâmelerin çoğunluğunu Halvetiyye tarikatına ait metinler oluşturmaktadır. İlgili çalışmalar için bkz. Hatice Tüfekci, "Muhammed Vahyî Efendi'nin Gözden Kaçmış Bir Manzûmesi: Sünbülüyye Silsilenâmesi", *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 46/1 (16 Haziran 2022), 126-127; Özkat, "Türk Edebiyatında Manzum Meşâyih Silsilenâmeleri", 499-504.

Ancak bu silsilenâme ile ilgili olarak literatürde dikkat çeken bir problem bulunmaktadır. Söz konusu problem, silsilenin farklı nüshalarda gerek beyitlerin muhtevası gerekse beyit sayısı bakımından değişkenlik göstermesi; nüshalar arasında belirgin farkların bulunması ve özellikle son bölümlerinde yer alan beyitler ile zikredilen şeyh isimlerinin birbirinden farklılık arz etmesidir. Bu durum, metnin teşekkül süreci ve bütünlüğü konusunda bazı karışıklıklara yol açmış ve silsilenâmenin müellifine dair tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Aşağıda ayrıntılı biçimde ele alınacağı üzere, silsilenâmedeki bu karışıklığın temelinde klasik Türk edebiyatında yaygın biçimde uygulanan “zeyl” geleneğinin belirleyici etkisi bulunmaktadır. Nitekim *Silsile-i Meşâyih-i Tarîk-i Halvetiyye*’nin de zaman içerisinde farklı müellifler tarafından yapılan eklemelerle zenginleştirildiği veya güncellenmiş biçimde yeniden tertip edildiği anlaşılmaktadır. Bu çalışmada öncelikle söz konusu silsilenâme üzerine yapılmış akademik çalışmalara değinilecek, ardından bu tartışmalara ilişkin değerlendirmeler sunulacaktır. Son olarak, yakın dönemde tamamladığımız bir tez çalışması çerçevesinde ulaşılan bulgular doğrultusunda¹⁰, eserdeki zeyl geleneğinin izleri tespit edilerek bu çok katmanlı yapının aydınlatılmasına katkı sağlanacaktır.

1. *Silsile-i Meşâyih-i Tarîk-i Halvetiyye* ve Hakkında Yapılan Çalışmalar

Silsile-i Meşâyih-i Tarîk-i Halvetiyye, mesnevî nazım şekliyle ve aruzun *fe’îlâtün mef’âilün fe’îlün* kalıbıyla yazılmış, hacimce küçük bir silsilenâmedir. Eserde, Hz. Peygamber ve Hz. Ali’den başlayarak Hasan-ı Basrî, Dâvûd-ı Tâî gibi erken dönem sûfîleri ile Halvetîlik tarikatına mensup şeyhlerin isimleri sıralanmaktadır. Bu yönüyle eser, Halvetîliğin mânevî silsilesini ortaya koyan tasavvufî bir metin niteliği taşımaktadır.

Söz konusu silsilenâme; çeşitli mecmua, divan, risâle ve biyografik derlemelerde farklı nüshalar halinde yer almakta olup beyit sayıları nüshadan nüshaya değişiklik göstermektedir. Aşağıda, mevcut nüshalar hakkında bilgi verilmiş ve bu nüshalar üzerinde yapılan çalışmalar dikkate alınarak *Silsile-i Meşâyih-i Tarîk-i Halvetiyye*’ye dair literatür özetlenmiş-

10 Zehra Şahin, Muslihiddin Gırnatevî’nin İstivâ-yı Tarîk-i Muhammediyye fî Silsile’ti’l-Aleviyye’si (metin-inceleme) (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2025), 35-41.

tir.¹¹

Eserle ilgili ilk kayıt, Abdullah Uçman tarafından kaleme alınan “Abdülehad Nûrî” ansiklopedi maddesinin bibliyografya kısmında “*Silsilenâme*” adıyla yapılmıştır.¹² Mehmet Fatih Köksal’ın tespitlerine göre, klasik kaynaklarda Abdülehad-ı Nûrî’ye ait böyle bir eserden bahsedilmemekle birlikte, modern dönemde yapılan bu atıfla birlikte ilk kez Abdülehad-ı Nûrî’ye nispet edilen bir *Silsile-i Meşâyih-i Tarîk-i Halvetiyye*¹³ kayıtlara geçmiştir.¹⁴ Uçman, söz konusu maddede eserin Süleymaniye Kütüphanesi, Çelebi Abdullah bölümü, 172 numarada kayıtlı bir nüshasını belirtmiştir. Metin, burada kayıtlı olan ve çeşitli tasavvufî risâleler içeren bir mecmuanın 83a-86b sayfaları arasında yer almaktadır. Toplam 66 beyitten oluşan bu nüshada, her beyitin başında o beyitte zikredilen şeyhin künyesi belirtilmiş; adı geçen şeyhlerin isim ve künyeleri, dikkat çekici biçimde yarım daire içine alınarak görsel olarak da öne çıkarılmıştır.¹⁵ Metinde bu biçimde işaretlenen ve Şeyh Abdülbâkî’ye kadar uzanan toplam otuz bir şeyh ismi yer almaktadır.

Abdullah Uçman’ın ilgili ansiklopedi maddesinden sonra, 1993 ve 2013 yıllarında hazırlanan iki yüksek lisans tezinde de aynı nüshadan yola çıkarak bu eserin Abdülehad-ı Nûrî’ye ait olduğu belirtilmiştir.¹⁶ Her iki tezde de silsilenin adı *Silsilenâme-i Abdülehad Nûrî* olarak geçmektedir. Necdet Yılmaz, söz konusu tezinde Abdülehad-ı Nûrî’nin eserleri hakkında bilgi verirken *Silsilenâme-i Abdülehad Nûrî* adlı metne de değinmiş; Abdülehad-ı Nûrî Efendi’nin burada Allah Teâlâ’dan Cebrâil (a.s.) ve Peygamberimiz (s.a.s.) vasıtasıyla kendisine kadar gelen silsileyi zikrettiğini ve her biri hakkında birer ikişer beyit söylemiş olduğunu belirterek silsilenin son

11 Bu literatür özeti hazırlanırken Mehmet Fatih Köksal’ın “Abdülehad Nûrî’nin Kısa Mesnevisi: Silsile-i Meşâyih-i Halvetiyye” başlıklı makalesi temel alınmıştır. Köksal, söz konusu makalesinde eserin müellifine ilişkin değerlendirmelerini mevcut çalışmalar ve ulaşabildiği nüshalar çerçevesinde yapmıştır. Bu çalışmada ise, ilgili araştırmalar ve nüshalar hakkında bilgi verildikten sonra, Köksal’ın inceleme alanına dâhil etmediği veya erişemediği bazı nüshalar ile birlikte daha sonra yapılan çalışmalar da dikkate alınarak mevcut literatür daha kapsamlı bir biçimde yeniden değerlendirilmiştir. İlgili makale için bkz. Mehmet Fatih Köksal, “Abdulahad Nûrî’nin Kısa Mesnevisi: Silsile-i Meşâyih-i Halvetiyye”, *Her Yönüyle Sivas Kongresi’nin 100. Yılında Sivas Uluslararası Sempozyumu*, IV, ed. Hakan Yekbaş - Ahmet Yüksel (Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 2019), 4/131-146.

12 Abdullah Uçman, “Abdulahad Nûrî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1988), 1/179.

13 Söz konusu nüshada eserin adı *Beyân-ı Silsile-i Meşâyih-i Tarîk-i Halvetiyye Kuddise Esrârühum* olarak geçmektedir.

14 Köksal, “Abdulahad Nûrî’nin Kısa Mesnevisi: Silsile-i Meşâyih-i Halvetiyye”, 4/131.

15 Nüshada bazı beyitlerin tek mısra hâlinde yer aldığı görülmektedir. Bu durumun, ilgili şeyhin tam künyesinin beyit içinde değil, yarım daire içerisinde ayrıca gösterilmiş olmasıyla ilişkili olduğu düşünülebilir.

16 Necdet Yılmaz, *Abdülehad Nûrî-i Sivâsî ve Mir’âtü’l-Vücûd ve Mirkâtü’ş-Şühûd Adlı Eseri* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1993), 44; Mehmet Turan Bal, *Abdülehad Nûrî-i Sivâsî’nin Hikmetü’t-Teâruz fî Sûrati’t-Tenâkuz Adlı Eseri* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 13.

yedi beytini aktarmıştır.¹⁷

Öte yandan, aynı nüsha esas alınarak yapılan bazı değerlendirmelerde, eserin müellifinin Abdülehad-ı Nûrî olmadığı yönünde farklı görüşler ortaya konmuştur. Abdülehad-ı Nûrî'nin divanını neşreden Hüseyin Akkaya, çalışmasının müellifin eserleri hakkında bilgi verdiği bölümünde Abdullah Uçman'ın ansiklopedi maddesindeki kayda atıf yaparak, bu nispetin doğru olmadığını ileri sürmüştür. Akkaya, söz konusu değerlendirmelerinde, silsilenâmenin Abdülehad-ı Nûrî'ye ait olamayacağını; çünkü beyitlerde son üç Halvetî şeyh olarak Abdülmecîd-i Sivâsî, Abdülehad-ı Nûrî ve Şeyh Abdülbâkî'nin anıldığını belirtir. Ayrıca, Nûrî'den bahseden beyitlerin üslup bakımından da ona ait olamayacağını vurgulayan Akkaya'ya göre, bu küçük silsilenâme Şeyh Abdülbâkî döneminde veya sonrasında Halvetîliğe mensup, kimliği tespit edilemeyen bir şair tarafından kaleme alınmıştır.¹⁸

Hüseyin Akkaya'nın bu değerlendirmesi, müellif üzerine yapılan bir doktora tezinde de benimsenmiştir. "Abdülehad Nûrî-i Sivâsî'nin Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri" başlıklı doktora çalışmasında İbrahim Baz¹⁹, Hüseyin Akkaya'nın değerlendirmelerini destekler nitelikte şu açıklamalarda bulunmuştur:

"... eser her ne kadar müellifimiz adına kayıtlı olsa da Hüseyin Akkaya'nın da dikkat çektiği gibi Abdülehad Nûrî'ye ait olması mümkün değildir. Zira *Beyân-ı Silsile-i Meşâyih-i Tarîk-i Halvetiyye Kuddise Esrâruhum* başlığı taşıyan eserde, silsilenin sonunda Abdülehad Nûrî'den sonra Abdülbâkî Efendi'nin ismi yazılıdır. Tarihî olarak müellifimizin silsilede kendisinden sonraki kişiyi zikredebilmesi imkân dahilinde değildir. Ayrıca müellifimizden sonra bir kişi tarafından da ilave yapılmış olamaz çünkü manzum ve 65 beyitten oluşan eser, bir bütünlük içerisinde kaleme alınmış, sonradan ilave yapılmamıştır. Ancak Abdülehad Nûrî'den sonra Abdülbâkî Efendi veya Sivâsiyye silsilesine mensup bir başka kimse tarafından yazılmış olabilir."²⁰

17 Yılmaz, *Abdülehad Nûrî-i Sivâsî ve Mir'âtü'l-Vücûd ve Mirkâtü's-Şühûd Adlı Eseri*, 44.

18 Hüseyin Akkaya, *Abdulahad Nuri ve Divanı* (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2003), 79-80.

19 Baz, daha sonra bu çalışmasını kitaplaştırmıştır. İlgili kaynak için bkz. İbrahim Baz, *Abdülehad Nûrî-i Sivâsî Hayatı, Eserleri, Görüşleri* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2007).

20 İbrahim Baz, *Abdülehad Nûrî-i Sivâsî'nin Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2004), 253.

Netice itibarıyla, eserin Abdülehad-ı Nûrî'ye nispetinin tartışmalı olduğu ve kesinlik taşımadığı anlaşılan bu çalışmalar ve değerlendirmeler üzerine, Mehmet Fatih Köksal tarafından meseleye doğrudan temas eden bir çalışma yapılmıştır. Köksal, "Abdülehad Nûrî'nin Kısa Mesnevîsi: Silsile-i Meşâyih-i Halvetiyye" başlıklı makalesinde, Süleymaniye Kütüphanesi, Çelebi Abdullah bölümünde yer alan nüshanın yanı sıra tespit ettiği iki farklı nüshayı da dikkate alarak konuya dair değerlendirmelerini sunmuş ve eserin müellifine dair açıklamalarda bulunmuştur.

Öncelikle çalışmasında eserin dikkate değer yönü olarak Abdülehad-ı Nûrî'nin divanı dışında günümüze ulaşan tek Türkçe manzum eser olduğunu, ayrıca hacim bakımından oldukça kısa bir mesnevî olması sebebiyle farklı mecmualar arasında yeni nüshaların ortaya çıkmasının da muhtemel olduğunu ifade eden Köksal,²¹ ardından çalışma kapsamında ele aldığı nüshaların künye bilgilerini aktarmıştır. Bunlardan biri, Manisa İl Halk Kütüphanesi, 1220/1 numaralı mecmuada yer almaktadır. Mecmuadaki *İstivâ-yı Tarîk-i Muhammediyye fî Silsile-i 'Aleviyye* adlı Halvetîlik tarikatı ve âdâbından bahseden tasavvufî risâlenin 10a-12b varakları arasında yer alan 71 beyitlik silsilede,²² Abdülehad-ı Nûrî'ye kadar toplamda 30 isim zikredilmektedir.

Köksal'ın çalışmasında ele aldığı diğer nüsha ise Mehmet Fatih Köksal Özel Kütüphanesi'nde, 67 numaralı bir risâleler mecmuasında yer alan Abdülehad-ı Nûrî Divanı'nın 67b-69b varakları arasındaki nüshadır. *Beyân-ı Silsile-i Meşâyih-i Tarîk-i Halvetiyye Kaddesallâhu Esrâruhumu'l-'Âliyye* başlıklı bu nüshayla ilgili olarak Köksal'ın açıklamaları özetle şöyledir: Nüshanın istinsah tarihi ve müstensihi bilinmemekle birlikte, bazı ipuçlarından hareketle metnin Abdülehad-ı Nûrî'nin hayatta olduğu bir dönemde istinsah edildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca, nüshanın *Divan*'daki şiirler arasında yer almasına dayanarak bunun bağımsız bir eser değil, *Divan*'daki bir şiir olabileceği düşünülebilirse de diğer *Divan* nüshalarında bu metne rastlanmaması bu ihtimali ortadan kaldırmaktadır. Aynı metnin farklı mecmualarda *Divan*'dan bağımsız şekilde yer alması, onun müstakil bir eser olduğunu teyit etmektedir.²³

21 Köksal, "Abdulahad Nûrî'nin Kısa Mesnevîsi: Silsile-i Meşâyih-i Halvetiyye", 4/133.

22 Silsilenin bu nüshadaki başlığı *Beyân-ı Silsile-i Meşâyih-i Tarîk-i Halvetiyye Kaddesallâhu Hümmü'l-'Âliyye* olarak geçmektedir.

23 Köksal, "Abdulahad Nûrî'nin Kısa Mesnevîsi: Silsile-i Meşâyih-i Halvetiyye", 4/133.

Köksal, nüsha tavsifinin ardından incelediği üç nüshanın muhteva ve yapısını şöyle özetler: Müellif, eserinin başından 55. beyte kadar Peygamber Efendimiz'den başlayarak Hz. Ali'yi, oradan da Hasan-ı Basrî'den itibaren kendisine gelinceye kadar olan silsileyi aktarır. 56. beyitten itibaren ise kendisinden söz ederek, aslında günahkâr ve gâfil bir kimseyken şeyhinin lütfuyla gafletten uyandığını; eğer kendisinde bir nur varsa onu şeyhinden iktibas ettiğini ve bu sebeple mahlasının “Nûrî” olduğunu belirtir. 65–71. beyitler ise dua ve münacat mahiyetindedir.²⁴ Ardından da makalesinde “Silsilenâme'nin Müellifi Kimdir?” başlığıyla ilgili meseleyi ele alır.

Köksal, çalışmasının bu bölümünde, silsilenâmenin Abdülehad-ı Nûrî'ye aidiyetinin kuvvetli olduğunu savunur.²⁵ Hüseyin Akkaya'nın eserin Nûrî'ye ait olmadığı yönündeki görüşünü, eser içinde kendisinden sonraki Şeyh Abdülbâkî'nin anılması ve üslup farklılığı olarak iki temel gerekçeyle desteklediğini belirtir; ancak bu gerekçelerin metin incelemesiyle uyuşmadığını ortaya koyar. Öncelikle, Akkaya'nın iddia ettiği gibi eserde Şeyh Abdülbâkî'nin isminin geçmediğini, yalnızca Çelebi Abdullah nüshasındaki yanlış bir başlıktan hareketle böyle bir kanaate varıldığını belirtir. Bu başlık, muhtemelen geç dönemde yapılmış bir müstensih müdahalesidir. Abdülehad-ı Nûrî'nin sağlığında istinsah edilmiş olan diğer iki nüshada ise böyle bir kayıt yoktur.

İkinci olarak, Akkaya'nın üslup farkına dayalı değerlendirmesinin de somut delillerle desteklenmediğini, zira beyitlerdeki tevazu, pişmanlık ve günahkârlık ifadelerinin tekke edebiyatında ancak müellifin kendi ağzından söylenebilecek türden ifadeler olduğunu vurgular. Bu nedenle söz konusu beyitlerin bir müride veya halefine ait olması mümkün değildir. Üçüncü olarak, eserin sondan ikinci beytinde yer alan tarih (h. 1049) Abdülmecîd-i Sivâsî'nin vefatına ve Nûrî'nin hilâfete geçtiği yıla denk düşmektedir. Köksal'a göre bu tarih aynı zamanda eserin telif tarihini de göstermektedir. Ayrıca, Manisa İl Halk Kütüphanesi'ndeki nüshanın h. 1060'ta (m. 1650) istinsah edilmesi, Nûrî'nin sağlığında yazıldığını doğrular. Nüshada Abdülehad-ı Nûrî'den sonra başka bir şeyh zikredilmemesi

24 Köksal, “Abdulahad Nûrî'nin Kısa Mesnevîsi: Silsile-i Meşâyih-ı Halvetiyye”, 4/133.

25 Köksal, “Abdulahad Nûrî'nin Kısa Mesnevîsi: Silsile-i Meşâyih-ı Halvetiyye”, 4/134–137.

ve “sellemallâhu sirruhû”²⁶ duasının kullanılması da eserin müellifinin bizzat Abdülehad-ı Nûrî olduğuna işaret eder. Sonuç olarak Köksal, metin içi deliller, tarihî veriler ve nüsha farklarını bir arada değerlendirerek silsilenâmenin Abdülehad-ı Nûrî’ye aidiyetini kesin kabul edilebilecek derecede güçlü bulur.

Şimdiye kadar yapılan çalışmalarda, eserin müellifine dair değerlendirmeler Abdullah Uçman’ın ansiklopedi maddesindeki ilk atfı temel alınarak yapılmış; sonrasında Hüseyin Akkaya ve Mehmet Fatih Köksal’ın çalışmaları etrafında şekillenmiştir. Bu iki araştırmacının görüşleri, eserin Abdülehad-ı Nûrî’ye nispeti konusunda temel tartışma zeminini oluşturmuştur. Ancak tarafımızca tespit edilen yeni nüshalar ve eseri ihtiva eden diğer kaynaklar, silsilenâmenin aidiyetine ilişkin yeni veriler ortaya koyma potansiyeline sahiptir.

Öncelikle makalemize konu olan silsilenin bir nüshasının *Abdülmecîd-i Sivâsî Divanı* içinde yer aldığı, *Abdülmecîd-i Sivâsî Divanı* üzerine yapılan bir yüksek lisans tezi kapsamında tespit edilmiştir.²⁷ Abdülehad-ı Nûrî’nin dayısı olan Abdülmecîd-i Sivâsî’nin divanında yer alan bu silsile, Şemseddîn-i Sivâsî’ye kadar uzanmakta olup nüshada söz konusu metnin müellifini ortaya koyacak açık bir delil bulunmamaktadır.

Silsilenin tarafımızca tespit edilen farklı bir versiyonu, Manisa İl Halk Kütüphanesi nüshasında yer alan *İstivâ-yı Tarîk-i Muhammediyye fi Silsileti’l-‘Aleviyye*’nin ikinci bir nüshası olarak Süleymaniye Kütüphanesi Hüseyin Şemsi-Fatih Güneren koleksiyonunda nr. 61’de bulunmaktadır.²⁸ İstinsah tarihi belirtilmeyen bu nüshada silsile Şemseddîn-i Sivâsî’ye kadar uzanmakta; buna karşılık aynı risâlenin ikinci nüshası olan Manisa nüshasındaki silsile Abdülehad-ı Nûrî’ye kadar devam etmektedir. Bu fark, Süleymaniye Kütüphanesi Hüseyin Şemsi-Fatih Güneren koleksiyonu nüshasının eserin daha eski bir varyantı olabileceğini düşündürmektedir.

26 Mehmet Fatih Köksal Özel Kütüphanesi nüshasında, derkenar kısmında şeyhlerin isimlerinin zikredildiği bölümde diğer şeyhler için “kuddise sirruhû” veya “kaddesallâhu sirruhû” ifadeleri kullanılırken, Abdülehad-ı Nûrî’nin isminin yanında “sellemallâhu sirruhû” ibaresi yer almaktadır. “Kuddise sirruhû” vefat etmiş sûfiler için, manevi makamlarının yüceltilmesi temennisiyle kullanılırken; “sellamallâhu sirruhû” hayatta olduğu kabul edilen bir sûfinin mânevî hâlinin korunması ve selamette olması dileğini ifade eder.

27 Alper Ay, *Abdülmecîd Sivâsî Divanı (İnceleme-Metin)* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 275-282.

28 Söz konusu nüsha, *Muslihiddin Gırnatevî’nin İstivâ-yı Tarîk-i Muhammediyye fi Silsileti’l-‘Aleviyye*’si başlıklı yüksek lisans çalışmamız esnasında tespit edilmiş olup nüshada yer alan silsilenâmede kayda değer farklılıklar gözlemlenmiştir. Her iki nüshada yer alan silsile metni çalışmamız kapsamında mukayeseli olarak incelenmiş ve tezde yayımlanmıştır. İlgili kısım için bkz. Şahin, *Muslihiddin Gırnatevî’nin İstivâ-yı Tarîk-i Muhammediyye fi Silsileti’l-‘Aleviyye*’si (metin-inceleme), 91-101.

İsmet İpek tarafından 2024 yılında iki cilt olarak hazırlanan ve Kâtip Hacı Ali Efendi'nin *Tuhfetü'l-Mücâhidîn ve Behcetü'z-Zâkirîn* adlı eserini konu alan çalışmasında ise, tespit edebildiğimiz en eski silsilenâme versiyonuna ulaşılmıştır.²⁹ Ulemâ ve sûfî biyografilerini içeren bu eserde, "Zîkr-i Şeyh Şemsüddîn-i Sivâsî el-Halvetî Rahmetullâhi Te'âlâ 'Aleyh" başlığı altında Şemseddîn-i Sivâsî'nin biyografisine yer verilmiş ve Kâtip Hacı Ali Efendi'nin ifadesine göre, şeyhin kendisine ait olduğu belirtilen silsile metni aktarılmıştır. Şemseddîn-i Sivâsî ile ilgili tevazu ifadelerinin de yer aldığı bu nüshadan yola çıkarak ilgili hususa dair açıklamalarda bulunan İsmet İpek, çalışmasında Abdülmecîd-i Sivâsî Divanı'nda yer alan silsile ile eserdeki Şemseddîn-i Sivâsî başlığı altındaki silsileyi karşılaştırmış ve aralarındaki farklılıkları ayrıntılı biçimde ortaya koymuştur.³⁰

2. Eserin Müellifine Dair Yeni Tespitler ve Değerlendirmeler

Bu aşamaya kadar mevcut literatür özetlenmiş ve özellikle Fatih Köksal'ın, söz konusu silsile metninin Abdülehad-ı Nûrî'ye ait olduğu yönündeki tespiti ortaya konulmuştur. Ancak tarafımızca tespit edilen diğer üç nüsha birlikte değerlendirildiğinde, bu metnin tek bir müellife ait sabit bir eser olmaktan ziyade, Halvetiyye tarikatı içerisinde ve zeyl geleneği çerçevesinde zamanla genişletilerek teşekkül etmiş bir silsile metni olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre eserin ilk nüvesinin Şemseddîn-i Sivâsî tarafından kaleme alındığı, daha sonraki süreçte ise her bir postnişinin kendisinden önceki silsileye kendi halkasını eklemesi suretiyle metnin Abdülehad-ı Nûrî'ye kadar uzanan bir zeyl geleneği çerçevesinde şekillendiği görülmektedir.

Zeyl geleneği çerçevesinde kaleme alınmış eserler, klasik Türk edebiyatında yaygın biçimde görülmektedir. Kelime anlamı olarak bir şeyin devamı, eki, bir şeye katkı, ulama anlamlarına gelen zeyl, terim olarak ise, bir yazarın eserini tamamlamak üzere yazılan bölüm, yapılan katkı anlamlarında kullanılmıştır ve Türk kültüründe hâl tercümesi, tarih, şuarâ tezkireleri gibi belli türler için bir gelenek olarak devam etmiştir.³¹ Bu gelenek

29 Kâtip Hacı Ali Efendi, *Tuhfetü'l-Mücâhidîn ve Behcetü'z-Zâkirîn: Sufî ve Ulema Biyografileri 2*. Cilt, ed. İsmet İpek (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2024), 1893.

30 Kâtip Hacı Ali Efendi, *Tuhfetü'l-Mücâhidîn ve Behcetü'z-Zâkirîn: Sufî ve Ulema Biyografileri 1*. Cilt, ed. İsmet İpek (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2024), 228-230.

31 Tuba Işınsoy İsen Durmuş, "Osmanlı Şuara Tezkirelerinde Zeyl Geleneği", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 7 (2012), 1319-1320.

kapsamında, başta şairler ve velîler olmak üzere çeşitli zümrelere mensup şahıslar hakkında bilgiler içeren eserlere, biyografik birikimin zamanla artmasına paralel olarak ek mahiyetinde zeyiller kaleme alınmıştır.

Bir müellifin, kendisinden önce yazılmış bir eseri güncellemek, genişletmek ve yeni ilavelerle zenginleştirmek amacıyla zeyl yazması, bu geleneğin temel uygulamalarından biridir. Bu çerçevede başlangıçta telif edilen bir metin, sonraki dönemlerde bir veya birden fazla müellif tarafından zeyiller yoluyla genişletilerek yeniden tertip edilebilmekte, böylece eserler tarihsel süreklilik içerisinde gelişen metinler hâlini almaktadır. Bu duruma verilebilecek örneklerden biri, Taşköprizâde'nin *eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye* adlı eseridir. Osmanlı biyografi literatürü içinde genel ulemâ biyografilerinin ilk derlemesi olma özelliğini taşıyan eser, daha müellifinin sağlığında Türkçe'ye tercüme edilmiş; çeşitli ilaveler ve zeyillerle süreklilik kazanarak canlı tutulmuştur ve Âşık Çelebi ile başlayan zeyiller silsilesi 20. yüzyıla kadar devam ederek bu süreçte bir *Şakâ'ik* külliyyatı teşekkül etmiştir.³²

Zeyl geleneğinin bir tür özelindeki görünümü ise en belirgin biçimde şuarâ tezkirelerinde ortaya çıkmaktadır. Klasik Türk edebiyatında tezkire türünün, belli bir dönemden sonra neredeyse bütün örnekleri birbirini tamamlar nitelikte zeyiller ile devam ettirilmiştir.³³ Örneğin 17. yüzyıl tezkire yazarı ve divan şairi Kafzâde Fâizî, *Zübdetü'l-Eş'âr* adlı bir tezkire kaleme almıştır. 17. yüzyıl Osmanlı şairleri ve şiir ortamı hakkında önemli bilgiler sunan, ayrıca şiirlerden aktardığı örneklerin bolluğuyla da dikkat çeken söz konusu eser, ilerleyen dönemlerde zeyillerle genişletilmiş ve böylece zeyl geleneği içerisinde süreklilik kazanmıştır. Söz konusu tezkirenin, günümüze kadar ulaşan üç zeyli bilinmekte olup bu zeyiller Yümnî Mehmed Sâlih, Seyrekzâde Mehmed Âsım ve İsmâil Belîğ tarafından kaleme alınmıştır.³⁴

Bu şekilde ulemâ ve şair biyografilerinde örnekleri görülen söz konusu uygulama, tarikat silsilenâmeleri gibi biyografik ve tarihî süreklilik arz eden metinlerde de etkisini göstermiş; bu tür eserler zamanla zeyiller yoluyla genişletilerek çok katmanlı bir yapı kazanmıştır. Çalışmamıza konu olan eser de bu uygulamanın örneklerinden birini teşkil etmektedir.

32 Abdülkadir Özcan, "eş-Şekâiku'n-Nu'mâniyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2010), 38/485.

33 İsen Durmuş, "Osmanlı Şuara Tezkirelerinde Zeyl Geleneği", 1320.

34 Bekir Kayaş, "Zübdetü'l-Eş'âr", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2013), 44/516.

Aşağıda, zeyl geleneği çerçevesinde gelişen silsilenâmenin bu bağlamda farklı versiyonları ele alınacaktır.

2.1. Şemseddîn-i Sivâsî'ye ait ilk versiyon

Öncelikle birden çok müellifin katkısıyla oluşturulmuş bir silsilenâme olan bu metnin birinci versiyonunun Şemseddîn-i Sivâsî tarafından kaleme alınmış olduğu anlaşılmaktadır. *Şemseddîn-i Sivâsî Divanı*'nda ve tarafımızca taranan diğer kaynaklarda silsilenâmenin bu versiyonuna dair başka bir örneğe rastlanmamış olmakla birlikte, söz konusu metin İsmet İpek'in adı geçen çalışmasının ikinci cildinde "Zîkr-i Şeyh Şemsüddîn-i Sivasî el-Halvetî Rahmetullâhi Te'âlâ 'Aleyh" başlığı altında yer almaktadır. Eserde, Kâtip Hacı Ali Efendi'nin Şemseddîn-i Sivâsî hakkında şu beyanına yer verilmektedir:

"Nitekim kendüleri meşâyihinüñ silsilesin nazm idüp bir hoş vech-ile îrâd ve beyân buyurmuşlardır. Anı li-ecli't-teberrük 'aynî kendülerinüñ elfâz-ı dürer-bârlarıyla bi-tamâmihi bu mecmû'aya yazmak münâsib görölüp budur ki zîkr olunur."³⁵

Bu ifadelerden, Kâtip Hacı Ali Efendi'nin Şemseddîn-i Sivâsî'ye ait bir silsile metnini herhangi bir tasarrufta bulunmaksızın ve bütünüyle eserine dâhil ettiği anlaşılmaktadır. Aktarılan silsile metni incelendiğinde ise Şemseddîn-i Sivâsî'nin silsilenin sonunda kendisinden tevazulu bir üslupla söz ettiği; kendisinden önce gelen yirmi beş şeyhi³⁶ zikrettiği ve bu şeyhleri, irşat yolunda kendisi için birer rehber ve kılavuz olarak takdim ettiği görülmektedir. Bu bağlamda, silsilenâmenin son altı beyti aşağıda verilmiştir:³⁷

Zâhir u bâtın anda cem' idi

Bu nedür belki cem'-i cem' idi

Rehnümâ oldu bu za'îfâna

Sıyyemâ bu kemîne-i bî-câna

35 Kâtip Hacı Ali Efendi, *Tuhfetü'l-Mücâhidîn ve Behcetü'z-Zâkirîn: Sufî ve Ulema Biyografileri 2. Cilt*, 1893.

36 Hz. Peygamber ve Hz. Ali'ye dair zikirler hariç tutulduğunda, Şemseddîn-i Sivâsî'den önce silsilede yer alan yirmi beş şeyh bulunmaktadır. Bu durumda kendisi silsilenin yirmi altıncı şeyhi konumundadır.

37 Silsilenâmenin söz konusu beyitleri için bkz. Kâtip Hacı Ali Efendi, *Tuhfetü'l-Mücâhidîn ve Behcetü'z-Zâkirîn: Sufî ve Ulema Biyografileri 2. Cilt*, 1896.

*Bîst u pence irişdi çün pîrân
Kâddesallâhu sırrahum her ân*

*Uydı anlara Şems-i Sivasî
Hem çü kıtmîr bâ-dil-i kâsî*

*Lîk tutdı çü dâmeni muhkem
Umaram olmaya o segden kem*

*Bî-yegâne giriftem ey Raḥmân
Ġarḳ-ı işyân mekûn tû ey Mennân*

Bölümün başında belirtildiği üzere, Şemseddîn-i Sivâsî'ye atfedilen eserler arasında söz konusu silsilenâmeye rastlanmamaktadır. Yaptığımız araştırma kapsamında, eserin metni ne Şemseddîn-i Sivâsî Divanı'nda ne de diğer kaynaklarda tespit edilebilmiştir. Ancak Kâtip Hacı Ali Efendi'nin biyografik anlatımından hareketle, Şemseddîn-i Sivâsî'ye ait olduğu anlaşılan ve müstakil olarak zikredilmeyen bir silsilenâme metninin bulunduğu anlaşılmaktadır.

2.2. Abdülmecîd-i Sivâsî'nin müdahaleleriyle genişletilen ara versiyon

Halvetiyye silsilesinde Şemseddîn-i Sivâsî'nin ardından irşat makamına geçen isim Abdülmecîd-i Sivâsî'dir. Abdülmecîd-i Sivâsî Divanı üzerine yapılan bir yüksek lisans çalışması kapsamında, divan nüshaları arasında yalnızca bir nüshada yetmiş bir beyitten oluşan bir silsilenâme metninin bulunduğu tespit edilmiştir.³⁸ Söz konusu silsile metni incelendiğinde, kırk birinci beyit olan *Zâhir u bâtın anda cem' idi / Bu nedür belki cem'-i cem' idi* mısralarından sonra silsilenin seyrinde belirgin bir değişiklik meydana geldiği görülmektedir. Bu beyitten itibaren, Şemseddîn-i Sivâsî'nin kendisinden tevazulu bir üslupla söz ettiği beyitlerin yerini, tazim ifade eden söyleyişlerle kaleme alınmış ve bir sonraki şeyhin kendisini konu edindiği beyitler almaktadır. Bu bağlamda Abdülmecîd-i Sivâsî, silsile metninde kendi adını doğrudan zikretmemekle birlikte, kullanılan ifadelerden onun

38 Ay, Abdülmecîd Sivâsî Divanı (İnceleme-Metin), 275-282.

bu halkayı Şeyhî mahlasıyla temsil ettiği dolaylı biçimde anlaşılmaktadır. Nitekim silsilenin sonlarına doğru, silsilede yer alan şeyhlerin toplam sayısının yirmi altıya ulaştığının belirtilmesi, Abdülmecîd-i Sivâsî'den önce Şemseddîn-i Sivâsî'ye kadar uzanan silsilenin tamamlandığını göstermektedir. Aşağıdaki beyitler bu durumu örneklemektedir.³⁹

Şemseddîn-i Sivâsî'ye ait ilk versiyon	Abdülmecîd-i Sivâsî'nin müdahaleleriyle genişletilen ara versiyon
...	...
Ẓâhir u bâtın anda cem' idi Bu nedür belki cem'-i cem' idi	Ẓâhir ü bâtın anda cem'idi Bu nedir bil ki cem'e cem' idi
Rehnümâ oldu bu za'îfâna Siyyemâ bu kemîne-i bî-câna	Rehnümâ oldu bunca rindâne Siyyemâ Şemseddîn-i 'îrfâne
Bîst u pence irişdi çün pîrân Kâddesallâhu sırrahum her ân	Vâşıl itdi anı çü lâhûta Giri irşâda çekdi nâ-sûta
Uydı anlara Şems-i Sivasî Hem çü kıtmîr bâ-dil-i kâsî	Ẓulmet-i Rûmı kıldırub ol şâh Ẓâhir oldu feşemme vechullâh
Lîk tutdı çü dâmeni muhkem Umaram olmaya o segden kem	...
Bî-yegâne giriftem ey Raḥmân Ġarḳ-ı 'îşyân mekûn tû ey Mennân	Cümlenün vârişi gayyısı idi Derd-i Şemseddîn dîni idi
	Oyıldı ol şâha Şeyhî nâsi Hemçü kıtmir-i pâ-dilkâsı
	Özi vü yüzi yoğidi kaṭ'â Tâ işiginde bu da tâlîb ola
	Dilerim çün katıla bu şem'e Lâyîk ola katıla bu cem'e
	Ben daḡı ġâr-ı vahdetine girem Kara yüzüm eşiklerine sürem
	Seg-i Aşḡâb-ı Kehfine seg olam Tâ ki Kehf-ala mâni ben de bulam
	...
	Pes ü şeş oldu pes kamu bîrân Kâddesallâhu sırrahum her ân
	Rîzvânullâhu te'âla 'aleyhim ecma'în Âmîn Şemseddin el-âlihi ḡuddise sirruh

39 Verilen tabloda her iki nüshada yer alan silsilenâmenin son beyitleri karşılaştırmalı olarak sunulmuş olup söz konusu beyitler Alper Ay ve İsmet İpek'in adı geçen çalışmalarından aktarılmıştır. Bkz. Ay, Abdülmecid Sivâsî Divanı (İnceleme-Metin), 279-282; Kâtip Hacı Ali Efendi, Tuhfetü'l-Mücâhidîn ve Behcetü'z-Zâkirîn: Sufî ve Ulema Biyografileri 1. Cilt, 230.

2.3. Abdülehad-ı Nûrî tarafından oluşturulan versiyon

Yukarıda zikredilen iki versiyon aracılığıyla hem Şemseddîn-i Sivâsî'ye hem de Abdülmecîd-i Sivâsî'ye ait metinlere işaret edilmiş olmaktadır. Bundan sonraki nüshalarda ise, Abdülmecîd-i Sivâsî'den sonra gelen şeyh olarak Abdülehad-ı Nûrî'nin, silsileye tarih düşürmek suretiyle kaleme aldığı yeni bir versiyonla bu metne kendisini eklemlediği anlaşılmaktadır.⁴⁰ Abdülehad-ı Nûrî, bu süreçte Şemseddîn-i Sivâsî'ye ait beyitlerde yer alan tevazu ifadelerini, tazim içeren beyitlerle değiştirerek silsileyi yeniden düzenlemiş; kendisini silsilenin son halkası ve yeni versiyonun müellifi olarak eklerken de tevazulu bir üslup kullanmıştır. Bu durum, Manisa İl Halk Kütüphanesi nüshası, Süleymaniye Kütüphanesi Çelebi Abdullah Bölümü nüshası ve Mehmet Fatih Köksal Özel Kütüphanesi'nde yer alan silsilenâmelerde açıkça görülmektedir:

Uydı ol şâha Şeyh Sivâsî

Çalmadı dilde zerrece pâsı

Buldı andan rızâ ' -ı Hakk nûrın

Yakdı pervâne-veş kamu vârin

Şems'e irdi kamer gibi o nûr

Oldı 'âlemde gün gibi meşhûr

...

Niçe nâkışları idüp tekmi

Aldı andan şafâyı bu kalîl

Ya'ni 'Abdulaḥad ki Nûrî'dur

Yüzi kara vü özi qurıdur

40 Manisa İl Halk Kütüphanesi, Mehmet Fatih Köksal Özel Kütüphanesi ve Süleymaniye Kütüphanesi-Çelebi Abdullah bölümünde yer alan silsile metinleri Abdülehad Nûrî'ye kadar ulaşmakta olup bu metinlerde eserin yazım tarihine işaret eden bir beyit de bulunmaktadır:

*Sene biñ kırk tokuz olınca hemân
Oldı ḥazret ile otuz pîrân*

Luṭf olmasa añā ol ne-y-idi

Ḥālī müşkil ü ḥālī-sīne idi

...

Çünkü şems ü kamer ile şoḥbet idüp

Ol ziyā-y-ıla nūra ḥidmet idüp

İntisāb itdi anlara şūrı

İktibās itdi zerrece nūrı

Nūrı oldu ḥalāşa bā'ış-i tām

Maḥla oldı añā bu Nūrī nām

Yā ilāhī kemāl-i zātuñ içün

Ol qadīmāt olan şifātuñ içün

Sırların cümleñüñ muḳaddes kıl

Cānların ğarḳ-ı feyz-i aḳdes kıl

Buna karşılık Süleymaniye Kütüphanesi Hüseyin Şemsi-Fatih Güneren Koleksiyonu'nda yer alan nüshada, Manisa İl Halk Kütüphanesi'ndeki nüshayla aynı risâleye ait olmakla birlikte silsilenin Abdülehad-ı Nûrî'ye kadar ulaşmadığı; aksine, büyük ölçüde Abdülmecîd-i Sivâsî Divanı'nda yer alan silsilenâme metniyle paralel bir seyir izlediği görülmektedir. Ayrıca Manisa İl Halk Kütüphanesi nüshasında, Mehmet Fatih Köksal Özel Kütüphanesi nüshası ve Süleymaniye Kütüphanesi Çelebi Abdullah Bölümü'nde yer alan nüshalarda olduğu gibi silsilede toplam otuz şeyhin adının zikredildiği belirtilirken, Hüseyin Şemsi-Fatih Güneren Koleksiyonu'ndaki nüshada bu sayının yirmi altı ile sınırlı kaldığı anlaşılmaktadır.

Bu farklılıklar birlikte değerlendirildiğinde, Halvetiyye tarikatı ve âdâbına dair bu risâlenin müellifi olan Muslihiddîn-i Gırnatevî'nin, Abdülmecîd-i Sivâsî'ye intisap etmiş bir mürid olması dolayısıyla, eserin de yer verdiği silsile metnini Abdülmecîd-i Sivâsî'ye kadar olan şekliyle

aldığı düşünülebilir. Buna karşılık, Abdülehad-ı Nûrî'ye kadar uzanan ve tarih kaydı da içeren silsile metninin yer aldığı Manisa İl Halk Kütüphanesi nüshasının, eserin daha sonraki bir aşamada istinsah edilmiş bir versiyonunu temsil ettiği anlaşılmaktadır.

Bir diğer husus da eserin Abdülbâkî-i Sivâsî'ye ait olup olmadığı meselesidir. İncelenen nüshalar arasında yalnızca Süleymaniye Kütüphanesi Çelebi Abdullah Bölümü'nde yer alan nüshada Abdülbâkî-i Sivâsî adına rastlanmaktadır. Ancak söz konusu isim, metnin beyitleri içerisinde yer almamakta; yalnızca beyitler arasında daire içine alınmış isimlerin bulunduğu şematik bölümde zikredilmektedir. Bu durum, Şeyh Abdülbâkî Efendi'nin silsileye müstensih tarafından sonradan, yalnızca isim düzeyinde eklendiğini; metnin içeriğine doğrudan bir katkısının bulunmadığını göstermektedir. Bu tespit, İbrahim Baz'ın doktora tezinde ileri sürdüğü ve söz konusu silsilenâmenin Abdülehad-ı Nûrî'ye ait olamayacağı yönündeki değerlendirmeyi de yeniden ele almayı gerekli kılmaktadır. Baz, Abdülehad-ı Nûrî'nin kendisinden sonra gelen Şeyh Abdülbâkî'ye eserde yer veremeyeceği varsayımından hareketle metnin ona nispet edilemeyeceğini ifade etmektedir.⁴¹ Oysa yukarıda değinilen nüsha örneği, Abdülbâkî-i Sivâsî'nin metne müstensih müdahalesiyle, içerik dışında bir unsur olarak dâhil edildiğini ortaya koymaktadır. Üstelik Abdülehad-ı Nûrî ile Abdülbâkî-i Sivâsî'nin aynı dönemde irşat faaliyetlerinde bulunmuş ve bir süre eş zamanlı olarak hayatta olan şeyhler olmaları, bu tür bir isim eklemesini tarihsel açıdan da mümkün kılmaktadır.⁴² Dolayısıyla Abdülehad-ı Nûrî tarafından tarih kaydıyla oluşturulan bu versiyonu, mevcut veriler ışığında nihai metin olarak değerlendirmek mümkündür.

Sonuç

Bu çalışmada ele alınan metinlere bütüncül bir bakışla yaklaşıldığında, silsilenâmenin tek bir müellif tarafından kaleme alınmış sabit bir eser olmadığı; aksine zaman içerisinde dönüşerek üç farklı safhadan geçtiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda metnin şu üç temel şeklinin bulunduğu söylenebilir:

41 Baz, *Abdülehad Nûrî-i Sivâsî'nin Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri*, 253.

42 Abdülbâkî Efendi, babası Abdülmecid Sivâsî'nin h. 1049 (1639–1640) yılında vefatı üzerine Yavsi Tekkesi'ndeki makamına postnişin olmuştur. Kaynaklardan hareketle, aynı tarihte Abdülehad Nûrî'nin Fatih'te kürsü şeyhliği görevini sürdürdüğü anlaşılmaktadır. İlgili bilgiler için bkz. Cengiz Gündoğdu, "Eyüp'te Medfun Bir Halvetî-Sivâsî Şeyhi Sivâsî-zâde Abdülbâkî Efendi", *Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla IX. Eyüpsultan Sempozyumu: Tebliğler* (Eyüp Belediyesi Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2005), 314–321; Uçman, "Abdulahad Nûrî", 1/178–179.

1. Şemseddîn-i Sivâsî tarafından kaleme alınan ilk şekli
2. Abdülmecîd-i Sivâsî tarafından eklemeler yapılarak genişletilen şekli
3. Abdülehad-ı Nûrî tarafından tarih verilerek eklemelerle oluşturulan ve şimdilik nihai kabul edilebilecek şekli

Bu şekilde tasnif ettiğimiz yapı, silsilenâmenin oluşum mantığını açıkça ortaya koymaktadır. Bu süreç, silsilenâmenin her aşamada yeniden düzenlenerek farklı bir hüviyet kazandığını ve metnin statik değil, aksine yaşayan ve dönüşen bir yapı arz ettiğini göstermektedir. Nitekim neşredilmiş nüshalar arasında beyit sayısı, beyitlerin içeriği ve anlatım biçimi bakımından görülen farklılıkların temel sebebi de bu dönüşüm sürecidir. Buna göre ilk müellif olan Şemseddîn-i Sivâsî, silsile kendisine ulaştığında, tasavvufî geleneğe uygun biçimde kendisinden tevazu ifade eden söyleyişlerle söz etmiş ve dua mahiyetindeki beyitlere yer vermiştir. Onu takip eden Abdülmecîd Sivâsî ise, şeyhi Şemseddîn-i Sivâsî'ye ait bu tevazu ifadelerini metinden çıkararak yerine tazim ve methiye içeren beyitler eklemiş; buna karşılık silsilenin kendisine ulaştığı noktada kendisinden tevazulu bir üslupla bahsetmiştir. Abdülehad-ı Nûrî de benzer bir yöntemi takip ederek, kendisinden önce gelen iki şeyh olan Şemseddîn-i Sivâsî ve Abdülmecîd Sivâsî'ye dair tevazu içeren ifadeleri değiştirip onları öne çıkaran ve yücelten bir dil kullanmış; silsilenin kendi halkasında ise yine tevazu merkezli bir anlatımı tercih etmiştir. Abdülehad-ı Nûrî tarafından h. 1049 tarihinde tarih düşürülerek oluşturulan metin, bu bakımdan silsilenâmenin ulaştığı son aşamayı temsil etmektedir.

Silsilenâmenin teşekkülünde gözlenen bu aşamalı yapı, klasik edebiyatımızda yaygın biçimde uygulanan zeyl geleneği çerçevesinde açıklanabilir. Edebiyatımızda en belirgin örneklerini tezkire türünde gördüğümüz zeyl geleneği kapsamında, başta şairler ve velîler olmak üzere çeşitli zümrelere mensup şahıslar hakkında bilgiler içeren eserlere, biyografik birikimin zamanla genişlemesine paralel olarak ek mahiyetinde zeyiller kaleme alınmıştır. Bir müellifin, kendisinden önce yazılmış bir eseri güncellemek, genişletmek ve yeni ilavelerle zenginleştirmek amacıyla zeyl yazması yaygın bir uygulamadır. Bu süreçte başlangıçta ortaya konan bir metin, daha sonraki dönemlerde bir veya birden fazla müellif tarafından genişletilerek

yeniden kaleme alınabilmektedir. Nitekim bu çalışma kapsamında derlenen nüshalar karşılaştırıldığında da metnin başlangıç kısımlarının büyük ölçüde örtüştüğü; farklılaşmanın ise özellikle Şemseddîn-i Sivâsî'den sonraki bölümlerde yoğunlaştığı görülmüştür. Bu durum, silsilenâmenin farklı müellifler tarafından müdahaleye açık bir biçimde şekillendiğini ve her yeni halkada yeniden inşa edildiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak bu silsilenâme, farklı müelliflerin katkılarıyla oluşmuş, zaman içerisinde genişletilmiş ve dönüştürülmüş canlı bir metin niteliği taşımaktadır. Bu nedenle akademik çalışmalarda, metnin farklı şekillerde neşredilmiş olmasının sebebi, müstensih farklarından ziyade, metnin tarihsel süreç içerisinde farklı kişiler tarafından yeniden üretilmiş olmasıyla açıklanmalıdır. Bundan sonra tespit edilecek nüshalar ise, bu çalışmada belirlenen üç temel şekil esas alınarak; mevcut versiyonlardan birine ait bir nüsha mı yoksa metne sonradan eklenmiş bir katkı mı olduğu yönünden incelenmelidir.

Peer Review	Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest	The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author declared that this study has received no financial support.
Acknowledge	I would like to thank Prof. Dr. Mücahit Kaçar for his valuable guidance and constructive suggestions during the preparation of this study.

Hakem Değerlendirmesi Çıkar Çatışması	Dış bağımsız. Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.
Teşekkür	Çalışmanın hazırlanma sürecinde değerli görüş ve yönlendirmeleriyle katkı sağlayan hocam Prof. Dr. Mücahit Kaçar'a teşekkür ederim.

Author Details

Zehra Şahin¹² (Araş. Gör.)

Yazar Bilgileri

¹ İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul, Türkiye

² İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi

0009-0009-8429-0917 ✉ zehra.sahin@izu.edu.tr ✉ zehrasahin2022@ogr.iu.edu.tr

Kaynakça/References

- Akkaya, Hüseyin. *Abdülahad Nuri ve Divanı*. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2003.
- Akpınar, Cemil. “İcâzet”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 21/393-400. Ankara: TDV Yayınları, 2000.
- Ay, Alper. *Abdülmecid Sivâsî Divanı (İnceleme-Metin)*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Bal, Mehmet Turan. *Abdülehad Nûrî-i Sivâsî'nin Hikmetu't-Teâruz fî Sûrati't-Tenâkuz Adlı Eseri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Baz, İbrahim. *Abdülehad Nûrî-i Sivâsî Hayatı, Eserleri, Görüşleri*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2007.
- Baz, İbrahim. *Abdülehad Nûrî-i Sivâsî'nin Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2004.
- Gündoğdu, Cengiz. “Eyüp'te Medfun Bir Halvetî-Sivâsî Şeyhi Sivâsî-zâde Abdülbâkî Efendi”. *Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla IX. Eyüpsultan Sempozyumu: Tebliğler*. 314-321. Eyüp Belediyesi Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2005.
- İsen Durmuş, Tuba Işın. “Osmanlı Şuara Tezkirelerinde Zeyl Geleneği”. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 7 (2012), 1319-1329.
- Kâtip Hacı Ali Efendi. *Tuhfetü'l-Mücâhidîn ve Behcetü'z-Zâkirîn: Sufi ve Ulema Biyografileri* C. I-II. ed. İsmet İpek. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2024.
- Kâtip Hacı Ali Efendi. *Tuhfetü'l-Mücâhidîn ve Behcetü'z-Zâkirîn: Sufi ve Ulema Biyografileri* C. I-II. ed. İsmet İpek. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2024.
- Kayabaşı, Bekir. “Zübdetü'l-Eş'âr”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 44/515-516. Ankara: TDV Yayınları, 2013.
- Köksal, Mehmet Fatih. “Abdulahad Nûrî'nin Kısa Mesnevîsi: Silsile-i Meşâyih-ı Halvetiyye”. *Her Yönüyle Sivas Kongresi'nin 100. Yılında Sivas Uluslararası Sempozyumu, IV.* ed. Hakan Yekbaş - Ahmet Yüksel. 4/131-146. Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 2019.
- Özcan, Abdülkadir. “eş-Şekâiku'n-Nu'mâniyye”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 38/485-486. Ankara: TDV Yayınları, 2010.
- Özkat, Mustafa. “Türk Edebiyatında Manzum Meşâyih Silsilenâmeleri (Tasavvufî Silsilenâmeler – Tarikat Silsilenâmeleri)”. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 28/28 (31 Aralık 2022), 491-555.
- Şahin, Zehra. *Muslihiddîn Gırnatevî'nin İstivâ-yı Tarîk-i Muhammediyye fî Silsileti'l-Aleviyye'si* (metin-inceleme). İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2025.
- Tosun, Necdet. “Silsile”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 37/206-207. Ankara: TDV Yayınları, 2009.
- Tüfekci, Hatice. “Muhammed Vahyî Efendi'nin Gözden Kaçmış Bir Manzûmesi: Sünbüliyye Silsilenâmesi”. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakül-*

tesi Sosyal Bilimler Dergisi 46/1 (16 Haziran 2022), 123-138.

Uçman, Abdullah. "Abdülâhad Nûrî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 1/178-179. Ankara: TDV Yayınları, 1988.

Usta, Muhiddin. *Tabibzâde Mehmed Şükrî Efendi ve Silsilenâme-i Sûfiyye isimli Eseri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.

Yılmaz, Necdet. *Abdülâhad Nûrî-i Sivâsî ve Mir'âtü'l-Vücûd ve Mirkâtü's-Şühûd Adlı Eseri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1993.

